

education

Department:
Education
North West Provincial Government
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

TEKANYETSO YA POROFENSE

MOPHATO WA 9

**SETSWANA PUO YA GAE
SEETEBOSIGO 2024**

MADUO: 70

NAKO: 2 diura le halofo

Pampiripotso e, e na le ditsebe di le 9.

DITAELO LE TSHEDIMOSETSO

1. Pampiri e, e arogantswe ka DIPOTSO DI LE NNE.
POTSO 1: TEKATLHALOGANYO YA PUIISO. (25)
POTSO 2: SETLHANGWAPONO. (15)
POTSO 3: TSHOBOKANYO. (10)
POTSO 4: DIPOPEGO TSA PUO LE MELAWANA YA TIRISO. (20)
PALOGOTLHE YA MADUO A PAMPIRIPOTSO. (70)
2. Araba dipotso TSOTLHE.
3. Simolola POTSO NNGWE le NNGWE mo tsebeng e NTŠHWA.
4. Thala mola morago ga potso nngwe le nngwe.
5. Nomora karabo NNGWE le NNGWE jaaka potso e nomorilwe.
6. Tlhokomela mopeleto le popego ya dipolelo.
7. Kwala ka mokwalo o o buisegang le ka mopeleto o o kannweng ke lekgotla la bosetšhaba la puo ya Setswana.

POTSO 1: TEKATLHALOGANYO YA PUISO.

Buisa tekatlhaloganyo e e fa tlase mme morago o arabe dipotso tse di latelang.

Bašwa ka bontsi le batho bao ba se nang ditiro e ne e le bona ba tsereng karolo mo mogwantong wa go emisa ditirelo o o neng rulagantswe ke lekoko la sepolotiki la EFF ka fa tlase ga boeteledipele ba ga rre Julias Malema. Kgangkgolo e ne e le go ipelaetsa kgatllhanong le kgaogo ya tlamelo ya motlakase le gore moporesidente Cyril Ramaphosa a leboge tiro jaaka moporesidente wa naga ya Aforikaborwa, ka a robile maikano a kantoro ya gagwe. Baithuti mo ditheong tsa thuto e kgolwane ba ne ba lela ka gore ba tswelela go tswelletsa dithutego tsa bona mme ba sa kgone go bona ditiro dipe fa ba aloga. Ba tlhalositse gore go tletse bagodi fela mo pusong bao ba sa batleng go sutela bašwa go tlhabolola Aforikaborwa ka tsela e e maleba le go tlhola ditiro.

Ka Labone wa 16 Mopitlwe 2023, tona ya mapodisi o ne latsa mapodisi ka lefoko fa a ne a dira dithulaganyo tsa go phatlhalatsa mapodisi mo mafelong a a tla bong a amiwa ke mogwanto. Mogwanto o ne o rulaganyeditswe Mosupologong wa 20 Mopitlwe 2023. Tona a tlhalosa fa megwanto e na le matshosetsi a a masisi mo dikgwebong le ikonomi ya Aforikaborwa ka kakaretso. Go ne go rometswe mapodisi le masole a le 3 474 go ralala Aforikaborwa ka madi a a balelwang go dimilione di le 166 tsa diranta (R166m) go netefatsa fa mogwanto o sa ame dikgwebo, e ka tswa e le tse dikgolo kgotsa dikgwebopotlana.

Ditsibogo tsa baagi ba Aforikaborwa le mangwe a makoko a sepolotiki di tsositse maikutlo a a farologaneng ka matsatsi a pele le morago ga mogwanto mo ntlheng ya kgaogo ya tlamelo ya motlakase. Malatsi a le mabedi pele ga mogwanto, Eskom e ne ya fokotsa kgaogo ya tlamelo ya motlakase. E ne ya fetisa legato la ntlha la kgaogo ya tlamelo ya motlakase go tswa mo legatong la bone, mme morago ga mogwanto legato la bone go ya kwa godimo le ne la busetswa tirisong ke Eskom. Baagi ba ne ba tswelela ka morero wa bona kwa ntle ga go okaoka. Gone mogwanto go tlhalosiwa fa o ne o sireletsegile e bile go se kile ga nna le difatlhi.

Ba StatsSA ba golotse pegelo ya dipatlisiso e e bontshang fa seelo sa botlhokatiro mo nageng se ile kwa godimo. Sebakwa e le badiri ba ba fokoditsweng mo ditirong tsa bona ka ntlha ya kgaogo ya tlamelo ya motlakase. Pegelo e tlhalosa gape gore tswelletswe e, ya kgaogo ya tlamelo ya motlakase, e ama dikgwebo di le dintsi, tse dingwe di feletsa di sa kgone go dira letseno. Dingwe di dirisa madi a le mantsi go reka leokwane la go fetlha motlakase ka difetlhamotlakase mme di feletsa di tswalwa le go kgaola badiri mo ditirong tsa bona.

[E fetoletswe go tswa mo inthaneteng]

DIPOTSO

- 1.1 Tlhopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C, kgotsa D.
Go ya ka temana ke eng se baithuti ba ditheo tse dikgolwane ba neng ba lela ka sone?
- A bonokwane jo bo dirwang ke bangwe mo Aforikaborwa.
B tirisano mmogo ya puso le ditheo tse dingwe.
C go tswelletsa dithuto mme kwa morago ba bo ba sa bone ditiro.
D bosetlhogo jwa metsi le motlakase. (1)
- 1.2 Ke mang moeteledipele wa lekoko la EFF? (1)
- 1.3 Goreng baagi ba ne ba gwanta? (1)
- 1.4 Mogwanto o go buiwang ka ona o ne o rulaganyeditswe leng? (1)
- 1.5 Ke setheo sefe se se golotseng pegelo e e bontshang fa seelo sa botlhokatiro se ile kwa godimo mo Aforikaborwa? (1)
- 1.6 Ke ditsibogo tsa bomang tse di tsositseng maikutlo a a farologaneng pele ga mogwanto?
(Neela di le pedi) (2)
- 1.7 Go dirisitswe bokae go phatlhalatsa mapodisi le masole? (1)
- 1.8 Ke masole a le makae a a rometsweng go ela mogwanto tlhoko? (1)
- 1.9 Neela leina la setheo se se abelang Aforikaborwa motlakase. (1)
- 1.10 Go tewa jang fa go twe, "Ba tswelela kwa ntle ga go okaoka?" (2)
- 1.11 Ditlamorago tsa megwanto di ama jang dikgwebo tsa naga? (2)
- 1.12 Ke eng se se ka dirwang gore bašwa ba bone ditiro ka nako? (2)
- 1.13 A tlhagiso e e latelang ke ntlha kgotsa ke kakanyo gore mo pusong go tletse bagolo ba ba sa batleng go sutela bašwa go tlhabolola Aforikaborwa le go tlhola ditiro? Tshegetsisa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 1.14 Goreng Eskom e ne ya fokotsa kgaogo ya tlamelo ya motlakase matsatsi a le mabedi pele ga kgaogo ya motlakase? (2)
- 1.15 Fa o ne o na le dithata o ne o ka dira eng ka maemo ano a kgaogo ya motlakase mo Aforikaborwa? (2)

- 1.16 Go inaakanya le megwanto fa go le se baagimmogo le wena ba ipelaetsang ka sona go botlhokwa? Dumela kgotsa o ganetse tihagiso e, o be o tshegetsa karabo ya gago ka mabaka a le mabedi a a utlwalang.

(3)
[25]**POTSO 2****2.1 SETLHANGWAPONO: PAPATSO**

Sekaseka papatso e e latelang mme morago o arabe dipotso.

AMBULANSE YA KWA LESEGO AMBULANSE YA KWA LESEGO

Thuso ya potlako A o tlhoka tirelo? LELE TSA 014 555 6161
lesegopholo@gmail.com

E DIRA DIURA DI LE 24 Ditirelo tse di tlotlhwa di bonwa fela fa

- 2.1.1 Tlhopha karabo e e maleba mme o kwale fela A, B, C kgotsa D. Papatso e e fa godimo bapatsa ...

- A diaparo.
 B ambulanse ya morafe.
 C ambulanse ya kwa Lesego.
 D thekisi.

(1)

- 2.1.2 Papatso e e fa godimo e lebisitswe go bomang?

(1)

- 2.1.3 Serori se se fa godimo se fitlhelwa kae?

(1)

- 2.1.4 Goreng molwetse a kukilwe ke batho ba le babedi?

(2)

- 2.1.5 Nopola puo e e digelang mo papatsong eno.

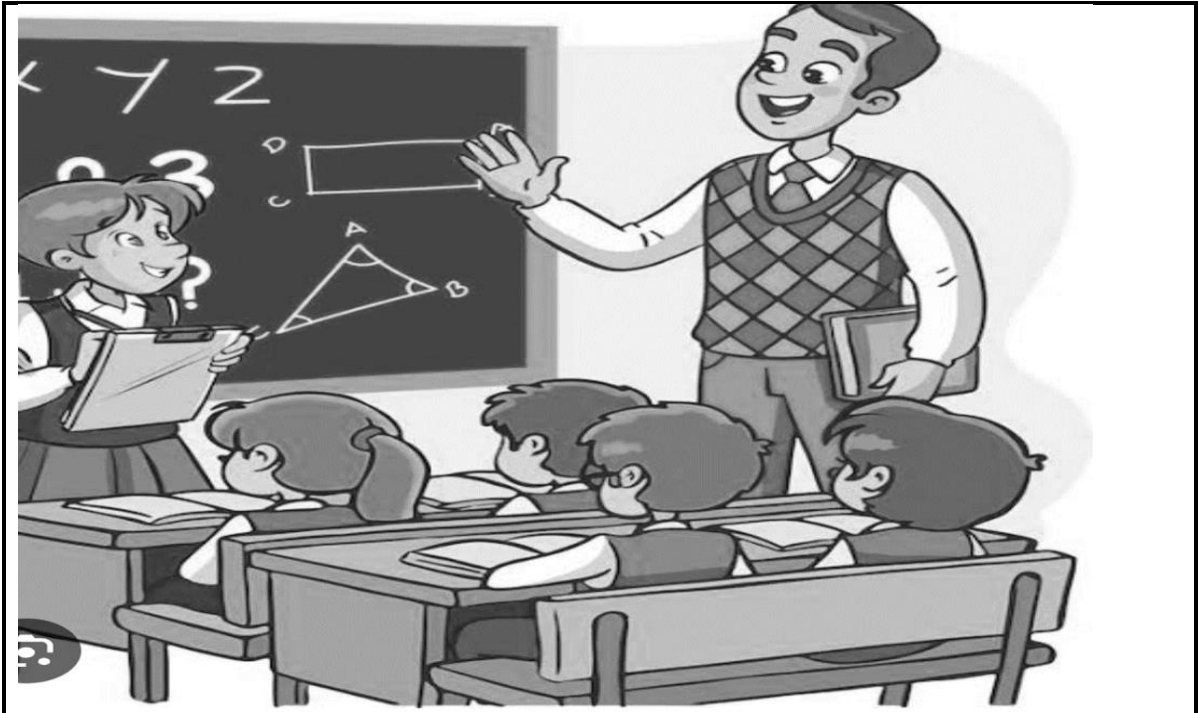
(1)

- 2.1.6 A wena o ka rata go dirisa ambulanse eno?
Goreng?

(2)
8

2.2 KHATHUNU

Sekaseka khathunu e e latelang mme morago o arabe dipotso.

Freepik: serkanavci81

- 2.2.1 Ke serutwa sefe se se go samaganweng le sona mo phaposiborutelong? (1)
- 2.2.2 Ke tiro efe e morutwana yo o emeng kwa pele le morutabana ba e tshwaraganetseng mmogo? (1)
- 2.2.3 Neela serutwa se o se ratang go di feta tsothle. (1)
- 2.2.4 A o ka itumelela go rutiwa ka mokgwa o barutwana ba rutiwang ka teng?
Goreng? (2)
- 2.2.5 Go ya ka wena, goreng barutwana ba sešweng ba sa kgalemelege ba itirela jaaka ba rata kwa dikolong? (2)

(7)
[15]

POTSO 3 TSHOSOBANYO/TSHOBOKANYO.

Buisa temana e e fa tlase ka kelotlhoko. E thagisa dintlha ka ga go itshireletsa mo babeng bao ba gwebang ka batho.

ELA TLHOKO: O tshwanetse go dira tse di latelang:

- Sosobanya temana e ka go thagisa dintlha di le SUPA ka ga **go itshireletsa kgatlanong le bagwebi ka batho.**
- Boleele bo se fete mafoko a le 70-80.
- Kwala palo ya mafoko a o a dirisitseng kwa bokhutlong jwa tshosobanyo.

Aforika ke naga e e humileng tota. Ga go ope yo a sa batleng go ipona a nna mo go yona. Seno se tlhotlheletsa botlhokotsebe mo go ba bangwe. Ba iphitlhela ba dira tse di fatlhang ba batla go bona khumo ya ka bonako. Tota le batho ba a utswiwa, go dumalanwe le dinokwane ba bo ba tswa ka naga, bangwe ba tswa jaana ba sa ipone. Go itlhokomela kgatlanong le dikotsi tse di leng teng o ka dira tse di latelang; O ka ipeela melawana, sk gore o tsamaisa botshelo jwa gago ka tsela efe e o tlaa kgotsofalang ka yona e e amogelesegang mo bothong le go babalesega. O seka wa itlwaetsa go neelana ka ditsagago, sk mogala/lefelo jj, le fa go sa tlhokege. Ditshwantsho tsa gago e seka ya nna tsa botlhe kgotsa tsa nna mo mpaananeng bontsi jwa nako. Ela tlhoko dipapatso tse e seng tsa nnete tse di gogelang. Efoga ditsala tse di thibang letsatsi, bogolosegolo tse o kopanang natso mo mafaratlhatlheng.

Fa o ka iphitlhela o le motswasetlhabelo o tshwanetse wa kopa thuso ka bonako jwa legadima. O seka wa didimala fa o bona batho, bua! Kua! O ka thusa naga le bagaeno ka go ikopanya le ba tsa pabalesego ya setšhaba ka go ba kwalela jj. Ba sale morago go bona gore a sengwe se se mosola se a dirwa. Netefatsa gore o nna le tshedimosetso e e maleba ka dinako tsotlhe le go e abelana le botlhe. O seka wa letla motho go go tshosetsa. Fa o ka iphitlhela o le motswasetlhabelo, fa go kgonega loga leano o leletse nomoro e 1-888-373-7888 go tlalea kgotsa go ba loma tsebe. Nomoro eno e dira diura di le 24.

[E rulagantswe ke S. B Matlholaadibona]

[10]

POTSO 4: DIPOPEGO TSA PUO LE MELAWANA YA TIRISO

Buisa temana e e latelang , morago o arabe dipotso:

Ka nako ya fa bangwe ba tlola dikgora go inaya naga, Ati a itelekela fa letlhabaphefong la morekisi wa dithekethe a goeletsa ya tsela e e tshwanetseng. E rile fa a fetsa go lefelela thekethe, Mosweu a mo gasa ka gaumakwe. A re, “Ja! Jy is haastig om die wit mense te gaan beroof, ne?” Morekisi a bua a kgaramelelsa thekethe kwa go ena. Go ne go sa tlhologanyege gore a o ne a mo tlaetsa kampo a gateletse. Sebe sa phiri ke gore o ne a se ka ke a gwetlha ka mantswe a a botlhoko jalo. Le fa a bile a konotela Ati e le tota. Ya ne e kete o gata mo godimo ga mmitlwa. Morwa monnanyana a lemoga ka bofefo gore fa a ka leka go ipusoloseisa a ka lelela kgama le mogogoro. Kgang e ne e ka goletsega go tlhola ntwaga gore a siiwe ke setimela. Le mapodisi a ne a ka bidiwa go tla go tseraganya ka go thubaka Ati. A bo a tlhatlhelwa mo kgolegelong ntle le tsheko. A falola ka go itemogela. A gogola thekethe ka mabetwaepelo. Fa thoko a reka kuranta a ba a wela tsela go tsenela ka fa bopalamelong. Ati a gorogela gongwe le setimela se se neng se ya Gauteng.

[E nopotswe go tswa go Nko ga e dupe ya ga M.M Itumeleng]

- 4.1 Nopola leinatota le le tlhagelelang mo moleng wa ntlha. (1)
- 4.2 Leele go inaya naga le kaya eng? (1)
- 4.3 Leina naga le wela mo setlhopheng sa bokae sa maina? (1)
- 4.4 Polelo “Go ne go sa kgonege” e mo modirisong ofe? (1)
- 4.5 Nyenyefatsa leina le le thaletsweng mo polelong e e latelang. Sebe sa phiri ke gore o ne a se ka ke a gwetlha ka mantswe a a botlhoko jalo. (1)
- 4.6 Leina mosweu, mo moleng wa boraro, le bopilwe go tswa mo karolong efe ya puo? (Araba ka botlalo). (1)
- 4.7 Kwala leemedi le le maleba boemong jwa leina le le ntshofaditsweng. **Morekisi** a bua a kgaramelelsa thekethe kwa go ene. (1)
- 4.8 Letshwao la nopolo le kaya eng mo polelong e e latelang? “Ja! Jy is haastig om die wit mense te gaan beroof, ne?” (1)
- 4.9 Fetolela polelo e e latelang mo go pakaphethi. A falola ka go itemogela. (1)

- 4.10 Neela mofuta wa madiri a a ntshofaditsweng mo dipolelong tse di latelang.
- 4.10.1 Ke a **ja**. (1)
- 4.10.2 Ke **ja bogobe**. (1)
- 4.10.3 Ati a **tsamaya** a lelela teng jaaka ngwana wa monna. (1)
- 4.11 Kwala polelo e mo puosebuing: Mosweu a re Ati o itlhaganeletse go tsietsa basweu. (1)
- 4.12 Kopanya dipolelo tse di latelang ka go dirisa lekopanyi le le mo masakaneng.
Ati o ne a sa lemoga. Mosweu o ne a ya go mo gasa ka gaumakwe. (gore) (1)
- 4.13 Nopola lediri mo polelong e e fa tlase mme o le dirise mo tirweng.
Lepodisi le ka tlhathela Ati mo kgolegolong. (2)
- 4.14 Ntsha polelwanakutu mo polelong e e fa tlase:
Ati o ne a sa itse gore mosweu o ya go mo gasa ka gaumakwe fa a ne a ya go reka thekethe ya terena go ya Gauteng. (2)
- 4.15 Bopa seane ka lefoko "boi" (2)

PALOGOTLHE YA PAMPIRIPOTSO:

[20]
70